

Európai minták és azok hiánya

2007 – az Egyenlő Esélyek Mindenki Számára Európai Éve volt, 1997 a rasszizmus elleni, 2003 pedig a fogyatékkal élőké. Vajon mit jelent mindez a gyermekvédelemben dolgozóknak, és mit az érintett családoknak, gyerekeknek? Vajon tudtak-e erről, de legalábbis érzékeltek-e belőle valamit?

Nem készült felmérés, értékelés arról, hogy milyen változásokat jelentett ez Magyarországon, mint ahogy arról sem, hogy mit tudnak a jogokról, lehetőségekről az érintettek, és mit a velük dolgozók. Ha ismerik jogukat, mennyire érvényesíthetők ezek. Vajon az érintettek és a velük dolgozók mennyire érzik úgy, hogy lehetőségük van élni az őket megillető jogokkal? Érdemes elolvasni a célkitűzéseket és elgondolkodni arról, hogy túl a szükségszerűen reklámozni megfogalmazáson, mit tehetünk, teszünk annak érdekében, hogy elkezdődjék valami.

„Az Európai Uniónak (EU) minden oka megvan arra, hogy büszke legyen megkülönböztetés elleni jogszabályaira, melyek a világ egyik legátfogóbb szabályozását jelentik. 2000-ben az Európai Unió két olyan jogszabályt fogadott el, mely tiltja a faji vagy etnikai származáson, valláson vagy meggyőződésen, fogyatékoságon, életkoron vagy szexuális irányultságon alapuló megkülönböztetést a munkahelyeken és a mindennapi élet valamennyi területén. Ezek a jogszabályok a nők és férfiak közötti esélyegyenlőségre vonatkozó részletes, EU-szintű rendelkezéseken alapulnak.”¹

Az egyenlő jogok követelése és az ezt biztosítani igyekvő jogszabályok elfogadása azonban még nem jelent garanciát arra, hogy az esélyegyenlőséget a gyakorlatban is sikerül megvalósítani.

A mindennapi tapasztalatok és a kutatások is azt erősítik, hogy az emberek többsége, még a jó érdekérvényesítő képességgel rendelkezők is úgy érzik, hogy másképpen alakultak a dolgok, mint azt a rendszerváltás körüli időkben gondoltuk. Miszlivetz Ferenc nagy figyelmet kapott írása is erről tanúskodik.

„Ha egy társadalom nem képes elképzelni, hogy ki tud törni egy számára hátrányos helyzetből, ez a kitérés nem is fog soha megvalósulni. Ahhoz, hogy egy ilyen „elképzelés” egyáltalán lehetségessé váljon, képesnek kell lennie elképzelni önmagát mint politikai közösséget. A köz dolgát, a res publicát e nélkül nem viheti sikerre. A beteg társadalom terápiájának egyik legfontosabb eleme a tudás és az oktatás becsületének, infrastruktúrájának és széles körű elérhetőségének megteremtése, hiszen ha egy ország nem becsüli az emberkincsét, a kincs el fog tűnni. A terápia másik kulcseleme pedig a múlttal való szembesülés. Ennek elmaradása esetén kicsi az esély a megosztottság lélektani beidegződéseinek feloldására, a társadalmi bizalom helyreállítására. Bizalmi tőke nélkül nincs együttműködő civil demokrácia.

A legmélyebb szervi baja a magyar társadalomnak abban mutatkozik, hogy bár az elmúlt húsz évben külső kényszerítő erők már nem gátolták, mégsem volt képes hatékonyan adaptálódni sem a globális, sem az európai mintákhoz: nem tudta alapulvévé tenni a nyitottságot, a sokoldalú partnerséget és együttműködést, a hálózati szerveződés és decentralizáció elvét. Ez a hiányosság már feltűnő volt az uniós csatlakozási folyamat hosszú évtizede alatt, de különösen groteszkké a csatlakozást követően vált. Mintegy azt érzékelteti, hogy egy olyan szervezethez kívánánk hosszú távon kötni a sorsunkat, amelynek működése, céljai és legjobb lehetőségei nem igazán érdekelnek vagy érintenek minket. Magyarország ahelyett,

hogy megértette és kihasználta volna a globalizáció és az európai integráció kínálta fejlesztési és fejlődési lehetőségeket (ahogyan tette és teszi azt Ausztria, Finnország, Írország, Svédország, Spanyolország és Portugália, azaz az európai centrum korábbi északi, déli és keleti periferiái), inkább hajlik arra, hogy e két robusztus folyamat kárvallottjának tekintse magát.²

A tavalyi évben készült kutatás, amelynek egyik szegmenséről e lapszámban is beszámolunk, az Európai Roma Jogi Központ felmérése volt a roma gyerekek gyermekvédelmi reprezentációjáról, etnikai hovatartozásuk kezeléséről és arról, hogy a szakemberek hogyan vélekednek a probléma jellegéről, kezelési lehetőségeiről. A kutatásról angol és magyar nyelven megjelent köteteket eljuttatják minden érdeklődőnek, és az interneten is teljes terjedelmében olvasható.³

Amint az összefoglaló megállapítja:

„A kutatás eredményei alapján levonható következtetés, hogy a roma származású gyermekek nagymértékben felülreprezentáltak a magyar gyermekvédelmi szakellátási rendszerben. Az ERRC által meglátogatott szakellátási intézményekben a mintába került gyermekek 40 százaléka volt roma, és 18 százaléka félig roma származású; együttesen 58 százalékuk. Reális becslések szerint a magyar gyermeknépességnek mindössze 13 százalékát teszik ki a roma származású gyermekek. A roma származású gyermekek felülreprezentáltsága a gyermekvédelmi szakellátásban nagyrészt a romák elleni közvetett diszkriminációval magyarázható az által, hogy a gyermekvédelmi törvény előírásainak alkalmazása, illetve maga a gyermekvédelmi rendszer működése aránytalanul nagymértékben érinti a roma népességet.”⁴

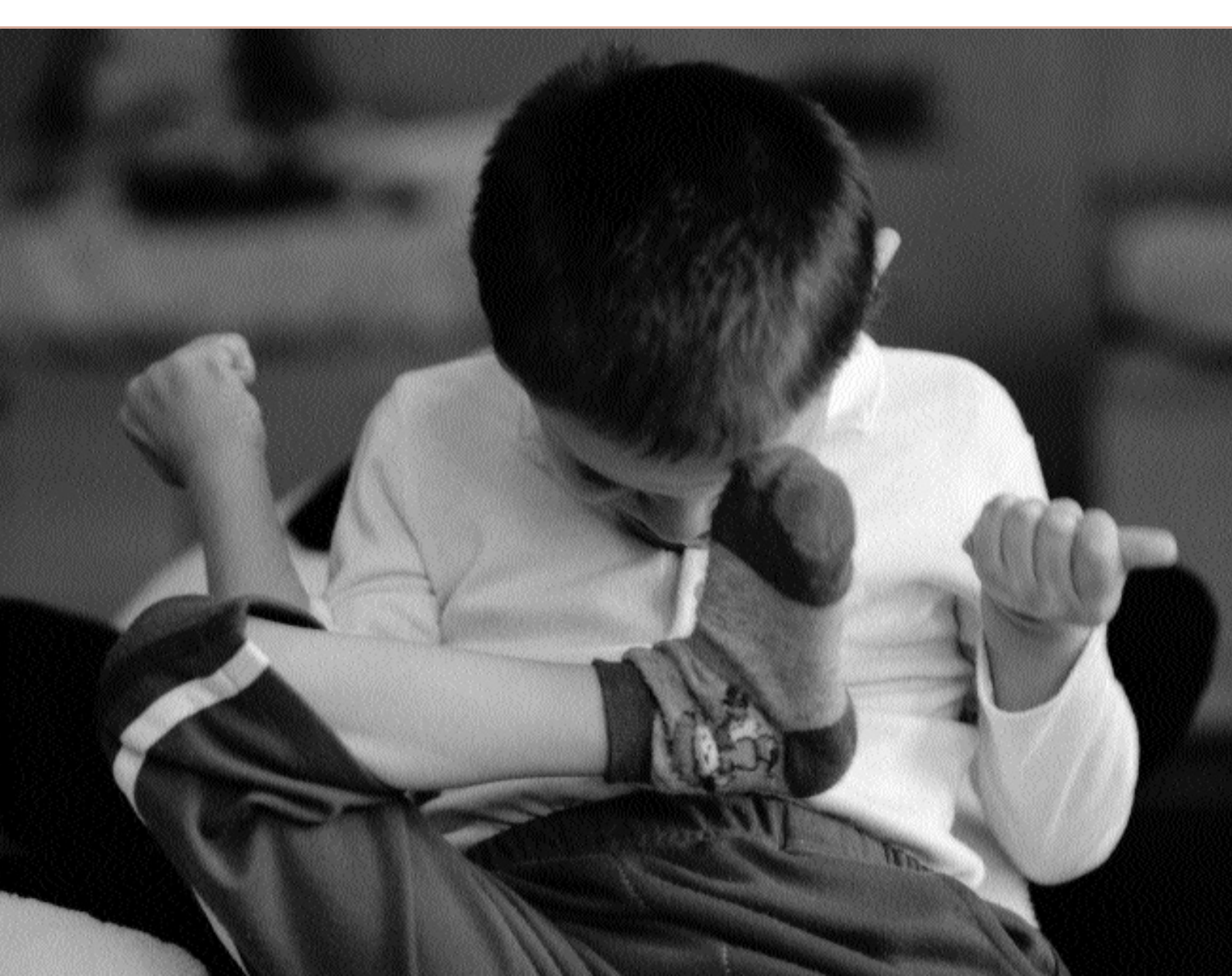
Az elmúlt hetekben a sajtót és a közvéleményt nagy izgalomban tartó eset ürügyén is sokféle hangot lehetett hallani, amik közül erőteljesen kiemelkedett az a szólam, hogy a

¹ www.ec.europa.eu

² Miszlivetz Ferenc, Figyelő 2008/2. szám, január 10

³ <http://errc.org>

⁴ <http://errc.org/db/02/90/m00000290.pdf>.

késelő kisfiú román(iai) és roma is, ami önmagában ellenséges érzéseket és zsigeri indulatokat váltott ki, erőteljesen befolyásolva azt a szándékot, hogy szállítsák le a büntethetőségi korhatárt, legyenek az érintett gyerekek büntethetők. A kérdésre mindenképpen vissza kívánunk térni következő számunkban, itt elsősorban az esélyek egyenlősége szempontjából érdemes szemügyre venni, hogy vajon milyen esélyt kap egy olyan mélyszegénységbe született gyerek, akinek lakóhelye is súlyosan hátrányos helyzetű, szülei és testvérei a nyomor minden következményét elszenvedik, nem járt óvodába, iskolába, de feltehetően ott sem kapott volna megfelelő támogatást, mint ahogy a szakellátás sem tudja megfelelően ezt a kérdést kezelni. Véleményemet részletesen kifejtettem erről egy interjúban, de szükségesnek tartom, hogy ennél nagyobb terjedelem-

ben foglalkozunk ennek az esetnek az ürügyén a kérdéssel, amihez olvasóink véleményét is örömmel fogadnánk.⁵

A szakellátásba kerülő – roma – gyerekek esetében az esélyek kiegyenlítésére, a hátrányok leküzdésére nagyon kevés esély nyílik, és gyakran a források és lehetőségek szűkössége miatt nem kapnak semmiféle figyelmet azok a speciálisnak minősített szükségletek, amelyek erőteljesen meghatározzák a gyerekek életminőségét, de amelyeket sajnálatosan felülírják, vagy elfedik azok a legalapvetőbb szükségletek, amelyek kielégítése is nemegyszer nehézségekbe ütközik. A bekerülő gyerekek esetében nagyon kevés figyelem esik az önazonosság, identitás, de az érzelmi kötődés, elválás okozta gyász, veszteség feldolgozására is, ami önmagában is nagyon súlyos probléma, de annak fényében kiemelkedő jelentőségű, hogy sokszor a gyerek problémás viselkedése, beilleszkedési képtelensége éppen ezekre vezethető vissza. Meg kellene érteni, hogy az esélyegyenlőség, diszkrimináció-mentesség, a személyiség, az önérzet tiszteltetben tartása nemcsak elvi probléma és úri huncutság, amire majd akkor lehet sort keríteni, ha a súlyos anyagi és szervezési problémák megoldódtak, hanem olyan kérdés, amit egyidejűleg kell azokkal kezelni, különben nincs esély a problémák megnyugtató rendezésére.

Herczog Mária

⁵ Varró Szilvia: *Ezek a gyerekek senkinek sem hiányoznak*, Magyar Narancs, 2008, január 24.